IRAQI Academic Scientific Journals

العراقية المجلات الأكاديمية العلمية

ISSN: 2663-9033 (Online) | ISSN: 2616-6224 (Print)

Journal of Language Studies

Contents available at: http://jls.tu.edu.iq

The Beloved in the Vision of the Artist and the Poet Nali and Picaso as Examples

Arkhawan Mohammed Obeid*
Kirkuk University-College of Education for Humanities
E.mail: arkhawanmohammd83@uokirkuk.edu.iq

Keywords:

- poem
- art,beauties
- Nali
- Picasso
- Fitz

Abstract

The beloved in the vision of the Artist and Poet(Nali and Picasso as example) a critical analytical research of fine art and poem. This research uses Nail's pome which he wrote for his beloved Habibia and two of Picasso's pictures which he painted for his beloved ones. The research is divided into two main titles. The first one is the beauty of woman as motivation of art in which discussed in some philosophical questions. In the second one depending on the psychobiology (Fitz) some of the receiver's questions has been answered along with analyzing how to unlock digital and analog codes for both arts. the most important opinions about (beauty of art and the role of passion in the testing art, how the Kurdish receiver takes in art, how to unlock the codes and the activities of the receiver brain) are presented in some points as a result of our research.

Article Info

Article history:

Received: 1-6-2021

Accepted: 17-8-2021

Available online

* **Corresponding Author**: Arkhawan Mohammed Obeid ,
E-Mail: arkhawanmohammd83@uokirkuk.edu.iq
Tel: +9647 , **Affiliation**: Kirkuk University-College of Education for Humanities -Iraq

الحبيبة في رحاب الفنان والشاعر: (نالي وبيكاسو) أنموذجا

أرخوان محمد عبيد

جامعة كركوك-كلية التربية للعلوم الإنسانية-قسم اللغة الكردية

الكلمات الدالة: - الشعر الفن الجمال نالي بيكاسو فيتز **معلومات البحث** **تاريخ البحث:** الاستلام: ١_٦_٢٠٢١ القبول: ١٧_٨_٢٠٢١ التوفر على النت	**الخلاصة**: هذا البحث المعنون ب(الحبيبة في رحاب فني نالي وبيكاسو) دراسة تحليلية نقدية للفن التشكيلي و الشعر عند الشاعر الكردي الكلاسيكي (نالي)و رائد مدرسة الفن الحديث (بيكاسو)وقد اعتمدنا في الدراسة على احد اشعار الشاعر (نالي)والتي كتبها لحبيبته مغازلا و لوحتين من لوحات (بيكاسو)لاثنان من عشيقاته، ينقسم البحث على محورين اساسين، المحور الاول يهتم بدراسة مفهوم(الحبيبة) وانعكاسها على الفنين من خلال تفعيل وتحليل بعض المفاهيم الفلسفية وايجاد صلة التواصل بين الفنين، اما في المحور الثاني فقد اعتمدنا على تحليل استجابات بعض القراء والمتلقين وحسب نظرية (فيتز) السايكوبايلوجية قمنا بمقارنتها و تقيمها لتحديد الالية التي يشفر بها المعطيات الفنية وايضا كيفية فتح هذه الشفرات من قبل المتلقي واهم ما توصلنا اليه في البحث اختصرت في عدة نقاط اهمها تسلط الضوء على دور العاطفة و التوازن الايقاعى للفنون في التذوق الفني و دور الشفرات التناضرية والرقمية في تحليل المعطيات الفنيية و استقبالها و اثرها عند المتلقي.

يارله ديدى هونەرمەند و شاعيردا
(نالى وپيكاسۆ) به نموونه

ئەرخەوان موحەمەد عوبێد

پوختە

(یار لە دیدی هونەرمەند وشـــاعیردا- نالی وپیکاســـۆ بەنموونە) لێکۆڵینەوەیەکی رەخنەیی شـــیکارییە بۆ هونەری شـــێوەکاری و شـــعیر، شـــیعرێکی نالی کە، بۆ حەبیبەی گوتووە و دوو تابلۆ کە، پیکاسۆ بۆ دۆستەکانی کێشاوە کەرەسەی کاری ئەم لێکۆڵینەوەیەن.

لێکۆڵینەوەکە دابەشـــی دوو تەوەری ســـەرکی کراوە، تەوەری یەکەم تایبەتە بە جوانی یار وەک پێوەری ئەفراندن لە هونەردا ولەرێگای چەن پرسێکی فەلسەفییەوە بابەتەکە تاوتوێ کراوە، لە تەوەری دووەمیشـــدا بەپێی تیۆری ســـایکۆبایلوجی (فیتز)ولامـدانەوەی چەنـد وەرگرێـک و چۆنێیەتی کردنەوەی کۆدە دیجتـاڵی و ئەنەلۆگییەکان بۆ هەردوو هونەرەکە شـــرۆڤەکراوە. گرنگترین ئەو بۆچوونانەی کە لەبـارەی؛ (جوانی هونەر ورۆڵی ســـۆز لەچێژی هونەری، چۆنێیەتی وەرگرتنی هونەرەکان لەلای وەرگری کورد، چۆنێیەتی کردنەوەی کۆدەکان و کاری مێشـــکی وەرگر) پێیگەیشتووین لە ئەنجامی لێکۆڵینەوەکدا لە چەند خاڵێکدا خراونەتە روو.

وشەی کلیلی: شیعر ، هونەر ، جوانیناسی ، نالی ، پیکاسۆ، فیتز.

پێشەکی

هونەر یەکێکە لە رێگاکانی گوزارشـــت کردن لە هەســـت و ســـۆزو بینینی مرۆڤ، هەروەهـا رادەی بەرەوپێشـــچوونی هزر و گۆرانی بیرکردنەوەی مرۆڤـایەتی پێ دەپێورێ.

پاڵنەرەکانی ئەفراندنی هونەر زۆرن و لەگەڵ دروســـت بوونی هونەردا ئەو رەگەزە پاڵنەرانە زیادبوونە، یەکێک لەو پاڵنەرانە(ئافرەتە)، هەمووکەیانی ئافرەت هۆکارە، پاڵنەرە و ئیلهام بەخشـــە بۆ هونەرمەند، هونەرمەندیش لە چوار چێوەی وێنەدا بەر جســـتەی دەکات، بۆیە لەم باســـەدا دەرکەوتنی ئافرەت لە فۆرمی (یار)دا جێگای سەرنجدان ووردبوونەوەیە لە نێوان دەقێکی (نالی) شاعیر، کە بۆ حەبیبەی گوتووە و دوو تابلۆی (پیکاســـۆ)، کە بۆ دۆســـتەکانی کێشـــاوە. لای (پیکاســـۆ) دوو تابلۆ وەرگیراوە، تاوەکوو لە رێگای هەردوو تابلۆکەوە خوێندنەوەیەکی تەواوکاری بکرێت و رەهەندەی جیاواز بۆ بەرامبەر کردنی شیعرەکە و تابلۆکان دروست بێت.

لە ئەدەبیاتی جیهانیدا پێوەندی نێوان هونەرەکان و بە تایبەتی شـیعر و وێنە بەهۆی نزیکیان لە یەکتر کاری زۆری لەســـەر کراوە، بەڵام لەئەدەبیاتی کوردیدا ئەو جۆرە لێکۆڵینەوانە کەمترە و ئەو شـــیعرەی (نالی)و تابلۆکانی (پیکاســـۆ) کاری لەســـەر نەکراوە، بۆیە لێرەدا تیشکی خراوەتە سەرو بە پێویستمان زانی ئەم جۆرە بابەتانە لە نێو ئەدەبیاتی کوردیدا بوونی هەبێت، چەقی بابەتەکەش جوانی و ناشـــیرینی ئافرەت و رۆڵی وێنەی (یار)ە لە داهێنانی هونەریدا و کاریگەرییەکانیەتی لەســـەر شێوازی دەرپرین و ونزیکبوونەوەی هونەرەکان و لە ئەنجامدا ئەو بەها و چێژەی، کە بەرهەمەکان هەیانە لە رێگای خوێندنەوەی وەرگرەکانەوە دەســتنیشــان دەکرێ. بۆ ئەم مەبەســتە باســەکە دابەشــی ســەر دوو تەوەری ســەرەکیی کراوە، یەکەمیان تایبەتە بە جوانی یار وەک پێوەرێکی ئەفراندن لە هونەردا و لە رێگای چەند خاڵێکەوە

گۆشـــەی بینینی یار و جوانی یار لە رووە فەلسـەفییەکەوە تاوتوێ کراوە و تەوەری دووەم هەڵســـەنگاندن و خوێندنەوە بۆ ئەو هونەرانە لە رێگای وەرگرەکانەوە کراوە. وەکوو پەیرەویش لەتەوەری یەکەمدا بۆ شـــرۆڤەکردن پشـــت بە میتۆدی شـــیکاری بەسـتراوە و لەتەوەری دووەمیش تیۆری (فیتز)،کە تیۆرێکی ســایکۆبایلۆجییە مامەڵە لەکەڵ کۆدو جۆری زانیاریەکاندا دەکات، لە هەڵســـەنگاندنی بۆچوونی وەرگرەکان بەکار هاتووە. پوختەی ئەو بابەتانەی کە باســـەکە پێی گەیشـــتووە لە ئەنجامدا خراوەتە روو.

تەوەری یەکەم: جوانی یار وەک پێوەری ئەفراندن لە هونەردا

وێنە خاڵی هاوبەشی نێوان شیعر و وێنەکێشانە و هۆکاری سەرەکیی نزیکیی ئەم دوو هونەرەیە. هەر لەکۆنەوە درک بەم نزیکی و پێوەندییەی نێوان ئەم دوو هونەرە کراوە و بە شـــێوازی جۆراوجۆر باســـی کراوە. (ســـیموندس کیوس)(٤٦٨-٥٥٦)ی یۆنانی یەکەم کە س بووە، کە ئاماژەی بە پێوەندی نێوان شیعرو وێنەکێشان داوە و گوتویەتی: (هونراوە وێنەیەکە قســـەدەکات و وێنەش شـــێعرێکی بێ دەنگە)(١)، هەروەها(لیۆناردۆ داڤنشی)گوتویەتی:(وێنە شێعرێکە دەبینرێ و نابیسترێ، بەڵام شیعر وێنەیەکە دەبیسترێ و نابینرێ). (٢)

لەســـەر بنەمـای نزیکی نێوان ئەم دوو هونەرە دەقەکەی(نـالی)و دوو تـابلۆکەی (پیکـاســـۆ)لە تەرازوی بەراوردی هونەریـدا دادەنەین،ئەم جۆرە بەراوردەش لە قوتابخانەی بەراوردی ئەمریکیدا ریگەپێدراوە، بێگومان(نالی)شـــاعیرێکی کوردی ســـەدەنۆزدەیەو یەکێکەلە لەرابەرەکانی شـیعری کلاسـیکی کوردیو (پیکاسـۆ)ش هونەرمەندێکی وێنەکێشـــی ســـەدەی بیســـتەمەو ســـەربەقوتابخانە نوێیەکانی هونەری وێنەکێشانە، لێرەدا پرسیار ئەوەیە بۆ ئەم دووانە؟

بیروڕایەکی زۆر هەیە لە بارەی نزیکی نێوان هونەری شیعر و وێنەکێشان وپێیان وایە ئەم نزیکیە لە قوتابخانەی رۆمانتێکی و ئینتباعیدا زۆرتر دەبینرێ، بۆ نموونە (دیلا کروا)، کە یەکێک بووە لە بەناوبانگترین هونەرمەندەکانی رۆمانتیک کۆمەڵێک کاری ئەدەبی شـــکســـپیر و ســـێروالتەر ســـکۆت و گۆتەی وێنە کردوە) (٣)، بەڵام (نالی وپیکاســـۆ)لە هەموو وردەکاریەکانی ژیانیاندا جیاوازن لە دوو قوتابخانەی جیاوازی هونەریدا کاریان کردوە و هیچ خاڵێکی پێوەندی ڕاســـتەوخۆ لە نێوانیاندا نیە! ئەوەی لەم باســـەدا ئەم دوو هونەرمەندە کۆدەکاتەوە ســـەرەڕای جیاوازیەکانیان هونەرە، روحی هونەر لە ڕێگای وێنەی ئافرەتەوە لە بەرهەمەکانی (نالی و پیکاســـۆ)دا بەرجســـتە دەبێت. لەم تەوەردا بەرجەســـتە بوونی بیر و توانا لە قاڵبێکی هونەریدا جێگای گفتوگۆ و وردبوونەوەمان دەبێت.

دەقی شیعرەکەی نالی:

پێم دەڵێن:مەحبووبەخێل و قیچە، مەیلی شەڕ دەکا

خێل و قیچە، یا تەرازوی نازی نەختێ سەردەکا

خێل و قیچە، یا بەغەمزە بۆ نیشانەی دڵ بەچاو

مەیلی راست هاوێتنی موژگانی دڵ پەی کەر دەکا

چاوی هەم رەنگی گوڵی، مەستی شەو رۆژن مەدام

یەک لە نە شگوفتەی بەنخشە، یەک لە نیلۆفەر دەکا

عەکسی چاو تۆ لەچاویدا بەخواری تێدەگەی

کەچ نەظەر کەی فەرقی خوارو ژوور، خێرو شەڕدەکا

هەرکەسی نوقصانی رووی باوێتە سەر رووی ئاینە

شاهیدی هەرچەندە رای العین ە کێ باوەر دەکا

کاتبی خێرو شەڕی عوشاقە بۆ وصل و فیراق

لوتف وقەهری هەر بەجارێ سەیری دوو دەفتەر دەکا

نالی ئەم وحشی غەزالە کەس ئەبرداوی نەکەوت

چونکە شاهێنی دوو چاوی تیژە دایم سەر دەکا (٤)

ئەم دەقە(نالی) بۆ خۆشەویستە (مالیاوا)یەکەی نووسیوە((مەشهوریشە حەبیبەی یاری نالی خێل بووە))(٥)، ئەو یارەی کە تائێستا هەموو زانیاریەکان لەبارەیەوە لە چوارچێوەی گێرانەوە و بۆچووندان و باشترین بەڵگە بۆ ئەوقسانەی کە لە بارەی نالی وحبیبەوە دەگوترێ خودی شیعرەکانە، بەڵام تابلۆی ژمارە (یەکی) (پیکا سۆ)، وێنەی (ثیۆدۆرا مارکۆفیتش)ە، ناسراوە بە (دۆرا مارا)و ئەم ئافرەتە (دە) ساڵ دۆستی پیکاسۆ بووە و بەڕەگەز فەرەنسیەو وێنەگرو شاعریش بووەو دەڵێن زۆر جوانیش بووە و تابلۆی ژمارە دووش وێنەی (ماری ترێز)ە ئافرەتێکی وەرزش کاربووە و ئەویش دۆستی پیکاسۆ بووە پروانە تابلۆکانی ژمارە (١و ٢)،(٦)

تابلۆی یەک(دۆرا مارا)

تابلۆی دووەم(ماری ترێز)

ئەو خزمەتەی کە ئەم بەرهەمانەی(نالی و پیکاسۆ) بەرامبەر بە بیرکردنەوەی مرۆڤ کردویانەو پاڵنەری هونەرو جوانی بەرهەمە کان لەرێگای چەند خاڵێکەوە دەخەینە روو.

-یەکەم: رێژەبوونی جوانی لەفەلسەفەدا.

لە لای مرۆڤەکان جوانبینی بابەتێکی خودییە وچەقێکی گۆڕاوە وەستاو نییە، بۆیە دکرێ بپرسین؛ ئایە جوانی رێژەییە وەک چۆن لەفەلسەفەدا باسی لێوەکراوە؟

لەبارەی جوانییەوە دوو بۆ چوون هەیە((یەکێکیان زاتیە کەدەڵێ ئەم خاسیەتانە لە شتەدا نییە، بەڵکوو ئێمە پێی دەبخشین و دووەمیش ئەڵێ ئەو جوانییە لەوشتە جوانەدا هەیەو هیگڵ وتەنێ ئێمە هەبین و نەبین هەستی پێ بکەین و نەکەین پەڕی تاوس جوانەو گوڵ دڵگیر و جوانە)) (٧)

نالی دەڵێ ((پێم دەڵێن مەحبووبە خێل و قیچە......)) واتا هاتووە بەپێی فۆنۆسەنترالیزم لەڕێگای بیستنەوە رایدەگەینێ کەپێی گوتراوە حەبیبە خێل و نا شرینە، واتا عەقڵی (نالی) قسەناکات، خەڵک بڕیاری نا شرینییان لە سەر چاوی حەبیبە دەرکردوە، بەڵام (نالی) لە هەموو دێرەکاندا دەیەوێت ئەو قسەیە رەتبکاتەوە، جوانییەکانی چاوی حبیبە و (حبیبە)ی نالی پیشانی خەڵک بدات، جا ئەگەر جوانی سیفەتێک بێت و لە شتەکاندا بێت. ئەی بۆ خەڵک حەبیبەیان لا ناشیرینە و نالی بەجوان دەیبینێ ؟ ئایە نالی دەیەوێ خەڵک بە هەڵەدا بەرێ ؟ یان لە هونەردا جوانیەک هەیە پەیوەستە بە سۆزی مرۆڤەکانەوە.

لەلای (پیکاسۆ)ش لە تابلۆی (١و٢) دا زانیاریەکان باسی جوانی ئەو دوو ئافرەتەیان کردووە، بەڵام پیکاسۆ جوانییەکە لە رێگای بینینی خۆیەوە دەگوازێتەوە، واتە؛ جوانییە راستەقینەکە دە شێوێنێ، ئەگەر سەرنجی وێنەکانی پیکا سۆ بدەیت، چاو لە هەردوو تابلۆکە دا جێگای تێرامانە، چونگە ئەو ئافرەتانە چاویان خێل نییە، کەچی لە دوو ئاستی جیاوازدا و لەچوارچێوەی وێنەیەکی کەرتکراودا، کە لە دوو بەش یان زیاتر پێک دێت وێنا یانی کردووە. ئەم دوو تابلۆیەی پیکاسۆ لەلای هەوادارانی هونەری وێنەکێشان و لای وێنەکێشانی قوتابخانەی شەشپاڵوخوازی (تەکعیبی)و سوریالی ترۆپکی جوانییە و وێنەکان بە هزاران ملیۆن دۆلار دەفرۆشرێت، کەچی لای مرۆڤێکی ئاسایی وێنەکان جوان نین.

واتا (پیکاسۆ)ش نەیتوانی جوانیەکی رەها بگەیێنێت و هەروەک چۆن کەهەمووخەڵک رازین کە گوڵی سور جوانە بە هەمان شێوە بڵێن وێنەکانی (پیکاسۆ)ش جوانە.

(نیچە)ە پێی وابوو دەبێ (شتەکان بە پێوەری جوانی نەک پێوەری ئاکاری بپێورێ وتەماشای شتەکان بکرێن لەرێگای جوانییەکەیەوە نەک سوودو پاکیزەیی) (٨)

بە پێی ئەم قسەیەی (نیچە) بێت، نالی لەرێگای ئاکارەوە جوانی دەبینێ نەک خودی جوانی، چونکە وەفاو خۆشەویستی نالی بۆ حەبیبە وادەکات نالی بڵێت ((خێل و قیچە یا رازوی نازی نەختێ سەر دەکات)) ناز جوانییە بۆ ئافرەت، بەڵام خودی جوانی نییە. خێل و قیچەکەی حەبیبە بە ناز دادەنێت، جوانیەکەی لە نازەوە وەرگرتووە و بەخێلیەکەی بەخشیوە، کەچی (پیکاسۆ) چاوی دۆستەکانی لە

جوانییە ڕاســـتەقینەکە دوور دەکاتەوەو لەرێگای هونەرەوە جوانی پێ بەخشـــیون، هەرچاوێک جوانیەکی پێ بەخشـــیوە، چاوێکی خەواڵو وچاوێکی گەش و هەر چاوێک لەگۆشـــەیەکی بینینەوە وێنەکێشـــراون، واتا پیکاســـۆ جوانی لە گۆشـــە جیاوازەکاندا بینیوە.

(پیکاسـۆ) لە رێگای جوانییەوە دەیەوێ باسـی گۆشـەی بینینی مرۆڤەکان و بابەتە ئاکاری و رەوشـــتییەکان بکات، کەچی (نالی) لەرێگای ئاکارەوە بۆ جوانی دەچێت و دەیەوێ هونەر بەکاربهێنێ بۆ پێشاندانی جوانی.

(نـالی و پیکـاســـۆ) لە رێگـای هەردوو هونەرەکەوە رێژەییی بوونی جوانیمـان بۆ دوو پا تدەکەنەوە، لەهە مان کا تدا ئەم دوو هونەرمە ندە لە رێگای هونەرەوە یەک وێنەمان بۆ دەکێشـــن ئەویش وێنەی (ناڕاســـتی)یە، چونکە نە(نالی)ونە(پیکاســـۆ) واقیعی را ستەقینەی یارەکانیان ناگوازنەوە، بەڵکو واقیعیان شێواندوە بەپیی بینینی خۆیان و لەڕێگای شێواندنی واقیعەوە جوانییان دروست کردووە.

ئەو جوانیەی کە (نـالی و پیکـاســـۆ) بەرهەمی دێنن لەوەدا یەکـدەگرنەوە، کە بەرهەمی هەســـت وبیری پەنگخواردووی مرۆڤی هونەرمەندن، یەکێکیان لە ڕێگای زمانەوە ئەوەی دیکە لە رێگای ڕەنگەوە جوانییان لە قاڵب گرتووەو لە رێگای هەردوو هونەرەکەوە دەیسەلمێنن کە چەمکی جوانی ڕهابوونی نییە.

دووەم/مەبەست لای هونەرمەند.

لە کردەی داهێنانی هونەریدا بابەتێکی بنەڕەتی هەیە، ئەویش ئامانجی کردەکەیە ومەبەست ویستی داهێنەرەکەیە و ئایە هونەرمەند لە کاری هونەریدا دەیەوێ چی بکات وچی بڵێ؟

شـــاعیر و وێنەکێش هونەر بەرهەم دێنن ئامانجەکە دەشـــێ یەک ئامانج بێت، ئەویش لە لایەک بەتـاڵ کردنەوەی نـاخی خۆیـان و لە لایەکی دیکەش بـابەتێـک (جوان،نـاشـــیرین) پیشـــــانی بەرامبەر دەدەن، بەڵام ئەوەی جیـاوازە چۆنیەتی کارکردنەکەیە (شـــاعیرکاتێک شـــیعرێک دەنووســـێ هەوڵدەدا شـــتەکان بەپێی ئەوەی(دەبێ چۆن بن)نیشـــان بدات، بەڵام وێنەکێش هەوڵدەدا جوانی شـــتەکان بســـەپێنێ وجەختی لەســـەر بکاتەوەو پشـــت راســـتیان بکات) (٩) لە لای نالی جوانی ئەوە یە (حەبیبە)جوان نیشـــان بدات و دەســـەڵاتی هونەری خۆی بەســـەر هونەر دا بسەپێنێ بۆیە،

-خێڵی و قیچی حەبیبە دەکا بەناز

- چـاوە مە یلەو دا خراوەکەی حە بیبە دەکـا بەچـاوی ئەو راو چیەی، کە خۆی ئامادەکردووە بۆ پێکانی نێچیر.

_چاوی خەوالۆ وگەشـــی حەبیبە دەکا بە گوڵی شـــەو و رۆژ و لای (نالی) چاوی حەبیبە ئـاوێنەیە پەرییە و دەیەوێ ئەوجوانیەی کەئەو دەیبینی خەڵکیش هەموو بیبینن.

لە لای (پیکاسـۆ) ئەگەر وردبینەوە لەتابلۆکان، دەبێ نهێنیەکانی جوانی لە قوڵایی دەروون و فە لسـەفەوە بدۆزینەوە، هەردوو تابلۆکەی (پیکاسـۆ) لەوتابلۆیانەن کەسـەربە قوتابخانەی تەکعیبین (تابلۆی تەکعیبی شـتێکی دیاری کراو و هەسـت پێکراو لە واقیعدا وێنە ناکات، بەڵکو درک کردن بە شتەکە وێنە دەکات) (١٠)

لە تابلۆکەی (دۆ رامارا)دا رەنگی زەرد و سـەوز و سـورێکی ئاڵ لە دەموچاوەکەدا بەکارهاتووە، هەریەکێک لەو رەنگانە یارمەتی درککردن بە بەشـێک لە کەسـیەتی ئـافرەتێکی شـاعیر دەدەن، زەرد راڕای و خەم و ئـازار و بیرکردنەوە، سـەوز خۆشـەویسـتی ژیانە و سـورەکە جوانی و ناسـکی و شـەرم پیشـان دەدەن، بونی گوشـە و خەتە ڕاسـت و چەوتەکان و شـێوە ئەندازەییەکان لە وێنەکەدا دەرگا واڵا دەکات بەرامبەر بەلێکاندانەوە و تێگەیشـتن لەگۆشـە جیاوازەکانی بینینی ئافرەت. بەهەمان شـێوە وێنەکەی (ماری ترێز)یش دەموچاوی شـین و لێوی زەرد و قژی سـەوز باسـی کەسـێتی ئەو وەرزەش کارە دەکات، وەرزش کەسـێتی (ماری ترێز) هێمن دەکات و ژیانەوەو بیرکردنەوە جۆش دەدات، واتا لە تابلۆکاندا پیکاسـۆ چەندین ساتی جوانی لەچەندگرتەیەکدا پیکەوە لە گشتێکدا کۆکردۆتەوە.

(نالی) بەش بەش جوانیەکانی حەبیبە وێنە دەکات لەرێگای دیدی خۆیەوە ڕێگای جوانییمان نیشاندەدات پێمان دەڵێ چۆن دەبێ جوانی ببینین، پیکاسۆش لەرێگای گشـتێکەوە دەتبات بۆ قوڵایی گەڕان بەدوایی سـاتەکانی جوانیدا، جوانی پشـت ڕاسـت دەکاتەوە و جەختی لە سـەر دەکا، بەڵام (نالی) ناتوانی چێژی جوانی ورێگـای بینی جوانی بەهەموو کەس بگەینێ و پیکـاسـۆش نـاتوانی قەنـاعەت بەهەمووان بکات، کەتابلۆکانی سـاتەکانی جوانی و ناشـیرینی دۆسـتەکانیەتی، تەنانەت قسـەیەکی هەیە گوایە، خودی (دۆرامارا) لە هیچ تابلۆیەکی پیکاسـۆ کەوێنەی ئەوی تیاکێشراوە ڕازی نەبووە وگوتویەتی ئەوە من نیم. ئەوەکەسایەتیەکی نێوتابلۆکانی پیکاسۆیە. ئەوەی نالی و پیکاسۆ کردویان ئەوەیە: هەر دوو هونەرمەند هەوڵیانداوە (ئێمە)یەک بۆ خۆیان دروست بکەن لە رێگای هونەرەکەیانەوە بۆشایی (من)ی تەنهـای هونەرمەنـدی پێ پڕ بکە نەوە، لە ئەنجـامیشـدا (نـالی) و هاوبیرەکانی نالی لە ڕێگای رەوانبێژیەوە لە جوانی حەبیبە تێدەگەن وپیکاسـۆ و هاوبیرەکانی پیکاسـۆ لە رێگای هێڵ و شـێوە ئەندازەیەیی ورەنگەکانەوە لەجوانی تابلۆکان تێدەگەن.

سێیەم: نزیکی شاعیر وهونەرمەند

نزیکیی نێوان شاعیر و هونەرمەند لە بابەتە هاوبە شەکانی نێوانیانەوە دە ست پێ دەکـات، بوونی یـار لە ژیـانی هەردوو داهێنەردا خـاڵی دەسـتپێکە بۆ دەسـت نیشانکردنی سەرە داوی نزیکیەکە. بوونی یار لە ژیاندا داینەمۆی هەبوونی سۆز و ئەندێشـەیە، سـۆز و ئەنێشـە لای هونەرمەند پاڵنەری داهێنانن، بۆیە دەتوانین بپرسین ئایە شاعیرو وێنەکێش لە ئەفراندنی وێنەی یاردا لەیەک نزیکن و ئەو سۆز و ئەندێشەیەی، کە بۆ یار هەیانە لە بەرهەمەکاندا خۆیان دووبارە دەکەنەوە؟

هونەر و بەهرە هۆکاری نزیکی شـاعیر و وێنەکێشـن، هەر دووکیان لە (زۆرلایەنەوە لێک نزیکن و چونیەکن، بەتایبەتی ئەو مەودا دەروونیەی، کە هونەرمەند دروسـت دەکات و ئەو توانا دەروونیانەی کەلای هونەرمەندی داهێنەر هەیە و بنەمای داهێنانە

و دواتر بەجوانترین شێوە لەبەرهەمەکاندا (شیعر و وێنە) بەرجەستە دەبێت) (١١)، واتا (نالی و پیکاسۆ) بە پرۆسیسێکی دەروونی و ئەزموونێکی خۆشەویستی وبەنێو بۆشـایی جوانیدا تێپەر بوونە و لەلای یەکێکیان بووە بە پاڵنەری تابلۆکێشـانی یار و لەلای ئەویتر شـــعیرنووســـین بۆ یار. لە بابەتەکی ئێمەدا (یار) چەقی کارەکەی (پیکاســـۆ و نالی)یە، چەمکی یار لەلای مرۆڤ دوو لایەن دەگرێتەوە، یەکەمیان پەیوەستە بە جوانی یارەوە و دووەمیش بە لایەنی ئاکاری و دەروونی و کۆمەڵایەتی یارەوە، یار بەهەر دوو لایەنەکەوەی پاڵنەری کردەی داهێنانە لای پیکاســـۆ و نالی ئەمەش وادەکات (پیکاسۆ و نالی) لە یەک نزیک بن، چونکە هەردووک مرۆڤن و یار کـاریگیەری لە دڵ و دەروون و بیرکردنەوەیـان دەکـات و نـا جێگیری لە دۆخی هاوســـەنگی دەروونیان روودەدات، ســـەرئەنجام دەبێتە پالنەری ئەفراندن، بەڵام ئەفراندنەکە بەدوو کەرســـەی جیاواز و بە دوو فلتەری جیاوازی بیرکردنەوەدا تیپەر دەبێت.

چاوی یار بابەتێکی ســـەرنج راکێشـــە و توخمە بۆ شـــعیرەکەی نالی وتابلۆکانی پیکاسۆ. (نالی) شیعرەکەی بۆ چاوی حەبیبە گوتووە، لە وێنەکانی پیکاسۆشدا چاو سەنتەری تابلۆکانی بۆ لای خۆی راکێشاوە، گرنگی دان بەچاو لای هونەرمەندەکان لە دوو لاوە ســـەرچاوە دەگرێ، یەکەمیان خودی گرنگی چاوە بۆ مرۆڤ، دووەمیان ئەرکی چاوە وەکوو کە ناڵێکی پێوەندی لە نێوان داهێنەر و بەرامبەردا. هونەرمەند (کاتێک هێڵەکان لە سەر کاغەز دەنووسێ یان دەکێشی زۆرجار ئەو هێڵانە دۆخێکی تـایبەت بە خودی هونەرمەنـد بەرجەســـتە دەکـات....... هەروەهـا چۆن هەموو نووســـەرێک پەرە بەشـــێوازی نووســـینی تایبەتی خۆی دەدات، وێنەکێشـــیش پەرە بەشـــێوازی مامەڵەی لە گەڵ هێڵەکاندا دەدات) (١٢) واتە؛نزیکی دۆخی دەروونی پێش کردەی بەرهەم هێنان لە لای شاعیر و وێنە کێش دواجار وەکوو پەرچەکردار لە بینینی شـــتەکـانـدا رەنگـدەداتەوە وکـاریگەری لە ســـەر شـــێوازی دەرپرینی هونەرمەندەکان دەبێت.ئێمە لە بەرامبەر دوو بەرهەمین، یەکێکیان نووســـینە ئەوەیتر کێشانی هێڵەکانە، نالی لە باسی حەبیبەدا گوتویەتی:

_کاتبی خێرو شەڕی عوششاقە، بۆ وەصڵ و فیراق

لوطف و قەهری هەر بە جارێ سەیری دوو دەفتەر دەکا.

بەپێی لێکدانەوەی (مەلا عەبدولکەریم مودەرس)بێت چاوەکانی حەبیبە بەو دوو فریشـــتەیە دەچێت، کە کاریان تۆمارکردنی چاکەو خراپەی مرۆڤەکانەو بەپێی ئەو دەفتەرەی، کە ئەوان دەینووســـن مرۆڤ یان بۆ دۆزەخ یان بۆ بەهەشـــت دەچێت. چاوەکانی حەبیبەش بەجارێ تەماشـای دەفتەری بێگەیشـتن (وەصـل) و دەفتەری داپران (فیراق) دەکەن، بۆیە یەکێکیـان خێلە و ئەوی دیکە ســـاغە. نـالی چـاوە خێلەکەی حەبیبەی کردووە بە بەهانە بۆ ئەوەی باســـی کەســـایەتی دوو لا یەنەی مرۆڤ و دیدی جیاواز و وەصل و فیراق بکات.

هونەری پێچان و کردنەوە (لف و نشـــر) لە دوانەی (خێر و شـــەڕ وەصـــل و فیراق) جوانی و هارمۆنی بە دەقەکە بەخشـیوە. وەصـل نزیکی بەرجسـتە دەکاتە و فیراق رەهەندی دووری بەرجەســـتە دەکات، هەروەها تەمەشـــاکردنی دوو دەفتەر بینینی

دوو ڕەهەندی جیاواز دەگرێتەوە، لە لایەک باسی سروشتی دژیەکی مرۆڤ دەکات و لە لایەک تواناکانی چاوی حەبیبە بەرجەستەدەکات.

بەهەمان شـێوەی (نالی) (پیکاسـۆ)ش لە تابلۆکەی (دۆرامارا)دا لەدوو گۆشـەی جیاوازەوە وێنا دەکات. لە تابلۆکەدا (پیکاسـۆ)لە ڕێگای بەکارهێنانی ڕەنگی (کرۆماتیChromatie واتاڕەنگی چڕ و ڕەنگی ناکرۆماتیAchromate واتا ڕەنگێ کە بەهۆی ڕەنگی سپیەوە چڕیە کەی کەم بۆتەوە) (١٣) لە دوو دۆخدا (دۆرامارا)وێنە دەکات، ئەگەر وردبینەوە لە تابلۆکە دەبینین هێڵێکی سـپی لە سـەر لێوەکانەوە تا نێوچەوانی ئافرەتەکە بەرزبۆتەوە، دەمووچاوی دۆرامارای دابەش کردووە بۆ دوو بەش لەهەر بەشـێکدا چاوێک هەیە بە گرتەیەکی جیاوازەوە، واتە دەمووچاوەکە دابەش بووە بە سەر دوو گۆشەدا. یەکەمیان نزیکتر و لە پڕ شترە بۆ چاوی بینەر (وەصل)ە، ئەم لایەیی دەموچـاوی (دورا) ڕەنگی گەرمی بەسـەردا زاڵە، (ڕەنگی گەرم ئەو ڕەنگانەیەکە لەنزیک ڕەنگی سـورەوە دێن لە ریز بەندی ڕەنگەکانی پەلکە زێرینە و ڕەنگی ساردیش ئەورەنگانەیە، کە لە تەنیشـت ڕەنگی شـینەوەن و ڕەنگی گەرم بەوە ناسـراوە، کە نزیکترە لەچاوی بینەرەوە و وەک ڕەنگی سـارد) (١٤) (پیکاسـۆ)لەم لایەدا ڕەنگی ڕەشی قژەکە و ئەو سورە ناکرۆماتیە، کە لە کوڵمەکەدا بەکاری هێناوە و هەروەها ڕەنگ و گۆشـەی بینینی چاوەکەش هەموویان پێکەوە (دورامارا) لە دۆخی بیرکردنەوەدا وێنادەکەن. بەشـی دووەمی دەموچاوەکەش، کە دەکاتە لای چەپی هێڵە سـپیەکە، دوورترە لە چـاوی بینەرو (فیراق)ە و دەشـێ دوو لێکدانەوەی بۆ بکرێت، یەکەمیان پەیوەسـت بکرێت بە چاوەکەوەو لەڕێگایەوە دوور بینین بخرێتە پاڵ کەسایەتی (دورا)ەوە، دووەمیش لەڕێگای فۆرمی دەموچاوەکەوە دۆخی ئاوردنەوە لە ڕابردووو و لە ژیان شرۆڤە بکرێت.

ئەگەر تەماشـای فۆرمی جەسـتەکە بکەین لە گەڵ شـێوازی دەموچاوەکە دەبینین هارمۆنی هەیە لە نێوان لای چەپی جەسـتەکە ولای ڕاسـتی دەموچاوەکە، کە هەردووکیان لە پێشـترەو زەقتر وێنە کراون، بەڵام لای ڕاسـتی جەسـتەکە لە گەڵ لای چەپی دەموچاوەکە ڕەهەندی دووریان وەرگرتووە، واتا (لەف ونشـرێک) پێچان و کردنەوەیەک کراوە بەلای ڕاسـت ولای چەپی تابلۆکە، دەموچاوەکە دوو گرتەیە و دابەشـی دوو گرتەی جەسـتەکە کراوە و لەم وێنەیەدا دۆسـتەکەی (پیکاسـۆ) تەماشای دوو لا دەکات هەروەک چۆن حەبیبەی نالیش تەماشای دوو دەفتەر دەکا. بوونی دووگرتەی جیاواز لە هەردوو وێنەدا پەیوەسـتە بە پاڵنەری دەرونی پێش کردەی داهێنان و چۆنیەتی بیرکردنەوە لەکاتی داهێناندا و ئەو (وەصل و فیراق)ە ی لای نالی هەیە لە لای پیکاسـۆ لە نزیکی و دووری بەشـەکانی دەموچاوەکە بۆ چاوی وەرگر بەرجستە بووە و ئەو هارمۆنیەی لە پێچان و کردنەوەکەی (نالی)هەیە، لە لای پیکاسۆش لە دابەش بوونی دەموچاو و جەستەکدا بوونی هەیە. واتا یەکێک لە خاڵە هاوبەش وسـەرنج ڕاکێشـەکانی هەردوو هونەرەکە لای (نالی)و(پیکاسـۆ) بوونی هارمۆنیایە کە چاو وعەقلی وەرگر ئاڕاسـتە دەکەن ونزیکی نێوان هونەرەکان بەرجەستە دەکەن.

لە دێرێکی تردا (نالی) دەڵێ:

عەکسی چاوی تۆ لەچاویدا بەخواری تێدەگەی

کەچ نەظر کەی فەرقی خوارو ژوور و خێر و شەڕدەکا

لای (نالی) چاوی (حەبیبە) ئاوێنەیە و هەر کەسێک کەتەماشای دەکا خواری چاوی خۆی لەو ئاوێنەیەدا دەبینێت، واتا ئەوەی بەخواری لە شـــتەکان پروانی بەخواری دەیانبینی. لە وێنەکەی (ماری تریز)ی (پیکاســۆ)شــدا، چاوی ڕاســتی (ماری تریز) بەخواری وێنە کراوە، ئەمە پەیوەســـتە بە ڕەهەند و گۆشـــەی وێنەکەوە، بەڵام لە ئەنجامدا چاوێکی خوارە و بۆئەوەی بە ڕاســـتی چاوەکە ببینی دەبێ خواریەکە لە گۆشــەی بینینی وێنەکەوە ڕاســت بکەینەوە و پێکەوە وێنای بکەین. واتا لە هەر دوو دۆخدا لای (نالی) و (پیکاســـۆ) ئەگەر وەرگر بیەوێ چاوی حەبیبە و (ماری تریز) بەڕاســـتی ببینێ دەبێ خۆی بەدرووســـتی و بەڕاســـتی تەماشـــای وێنەکان بکا. قســەیەکی باو هەیە دەڵێ دیارترین شــت کە قوتابخانەی تەکعیبی پێشــکەشــی کرد، گۆشــەی بینینی نوێ بوو بۆ شــتەکان جیاواز لەدیدو بۆچوونە کلاســیکیەکان، (نالی)یش لەســـەردەمەکەی خۆیدا دیدو بۆچونێکی جیاوازی لەدیدە باوەکانی ســـەردەمەکەی بۆ جوانی پێشـــکەش کرد. ئەمەش وای کرد بۆ تێگەیشـــتن لە دێرەکەی (نالی) وەرگر تەنها پێویســـتی بە لێکدانەوەی وشـــەکان نەبێ، بەڵکو کردەی وێناکردن بۆ گرتەکە بکا، تاکوو بەتەواوەتی لە مەبەســـتەکە بگات هەر وەک چۆن لە هونەرەکەی (پیکاســـۆ)شـــدا پێویســـتە وەرگر خەیاڵ و توانای وێناکردنی هەبێ تاکوو مانا وتێگەیشتن بەرجەستە بکات.

خاڵێکی دیکەی هاوبەش لە نێوان (پیکاســـۆ)و(نالی) ئەوبنەمایەیە، کە کاریان لەســـەرکردوە ئەویش بەکارهێنانی هونەرە لەپێناوی پیشـــاندانی جوانی هونەرە، چونکە هەر دوو داهێنەر هەر یەکیـان لە بواری خۆی زۆر بـایەخیـان بەتەکنیکە هونەریەکانیان داوەو هەوڵیان داوە تواناکانی خۆیان و دەســـەڵاتە هونەریەکەیان پیشـــان بدەن، لە ئەنجامدا (یار) وەکوو یەکەیکی ســـۆزداری لە قاڵبێکی هونەریدا بەرجەستەکراوە.

ت٢/ دوو وێنە دوو هونەر لەدیدی وەرگرەوە.

لە هاوکێشــەی هونەر و ئەدەبدا وەرگر ئەو توخمەیە کە، بەهای بەرهەمە هونەری و ئەدەبییەکان دەستنیشان دەکات. هەروەها ئەوە (کۆمەڵی وەرگرە کە، نەمری بە بەرهەمی هونەری بەگشــتی و ئەدەبی بەتایبەتی دەبەخشــێ و دەیچەســپێنێ و بەردەوامی پێدەدات)(١٥)، بەهۆی گرنگی پێگەی وەرگر و رۆڵی لە پرۆســـەی هونەریدا لە چەن چاوپێکەوتن و ڕاپرســـیەکدا هەر دوو تابلۆکەی (پیکاســـۆ)و شـــیعرەکەی (نالی)مان ئاڕاســـتەی چەندین وەرگری جیاواز کرد وهاوکات چەند پرسیارێکمان دەکرد کە بریتی بوو لە:

(ئایە یار لای (نالی) و (پیکاســـۆ) بووەتە هۆی ئەفراندنی هونەر..؟ چاو لەهەردوو هونەردا بابەتی سەرنج راکێشن؟ (نالی)یارەکەی چاوی خوارە جوانی دەکا، پیکاسۆ پێچەوانەی ئەو چاوی یارەکانی لەیەک ئاســتدا دانانێت و بەمەبەســت دەموچاوەکە دەســتکاری ئەکا. لە لای تۆ (یار)لای نالی بەهادارترە یا پیکاســۆ؟ بێگومان لە رێگای شیعرو وێنەوە..... وئایە چێژی بینینی یارەکەی نالی، کەبەوشە وێنە کراوە بەلاتەوە جوانترە، یاخود جوانی وێنەکانی پیکاسۆ کە بە کەرەسە و ڕەنگ بەرجەستە کراوە؟

هیچ پێوەندیەک لە نێوان ئەم دوو هونەرە ئەبینی؟لای تۆ کردەی جولاندنی خەیاڵ و سۆز لای کەمیان بەهێزترە؟)

کۆمەڵێک لەم پرسـیارە جیاوازانە ئاڕاسـتەی ژمارەیەکی زۆری وەرگري کورد کرا، بەڵام ئەوانەی کە وەڵامیاندایەوە ژمارەیەکی کەم بوون، ئێمە لەم تەوەردا لە رێگای ئەو وڵامـانەی، کە وەرمـانگرت شـیکردنەوەکـانمـان بۆ هونەرو وەرگر بەیـارمەتی تیۆرێکی سایکۆبایلۆجي شرۆڤەدەکەین.

هونەرمەندی وێنەکێش (سـیزان) لە بارەی چاوەوە گوتویەتی (ئێمە کە دوو چاومان هەیە، واتای ئەوەیە خودی هەمان شـت لەهەمان کاتدا بە دوو گۆشـەی جیاواز دەبینین) (١٦)

لە سەر هەمان ڕێچکەی (سیزان) پێمان وایە ئەگەر چەندین وەرگر، چەندین (چاو) پروانیە هەمان بەرهەم تێگەیشـتن و بینینی جیاوازمان دەسـتدەکەوێ. یاخود بۆچوونی هاوشـێوەو لێکچوومان دەسـتدەکەوێ، ئەم جیاوازی ولێکچوونە پێوەندی بەسـیتەمی کار کردنی مێشـک و چۆنیەتی وەرگرتنی وەرگرەکانەوە هەیە، (پول ڤیتزp.vitz) مـامۆسـتـای دەروونـنـاسـی لە زانکۆی (نیۆرک) تێورێکی گریمانەیی(سایکۆبایۆلۆجی) بۆ چۆنیەتی کار کردن و مامەڵە کردنی مێشک لەگەڵ زانیاریەکان وچۆنیەتی کردنەوەی کۆدەکان داناوە، پوختەی تیۆرەکە بریتییە لە:

(فیتز) مێشـکی مرۆڤ لە سـەر بنەما فسـیۆلوژیەکەی دابەش دەکاتە سـەر دوو بەش، لای ڕاسـت و چەپ، لای ڕاسـت تایبەتە بەوەرگرتن و مامەڵەکردن لە گەڵ کـۆدی ئەنەلـۆگـی(analogous kod) و لای چەپ پەیـوەسـتە بە کـۆدە دیجتالیەکانەوە(digital kode)، لای راسـت(ئەنەلۆگ) تایبەتە بە ئەو ئەرکانەی کە، پەیوەسـتن بە کۆد وزانیـاریە (پێکهـاتەیی، شـوێنی، خەیاڵی، خودی، درکی و لێکدانەوەی وێنەکان)ەوە، لای چەپیش(دیجیتاڵ) تایبەتە بە چالاکیەکانی دەربڕین و مامەڵە لەگەڵ زانیاری وکۆدی (زمانی،شیکاری،دەلالی،مێژوویی، زنجیرەی، بابەتی و ڕوون) دەکات، هێمای ئەنەلۆگی لەگەڵە شـتە بۆ هێماکراوەکە نزیکە و لێکچوە، بەڵام هێمای دیجاتاڵی لەگەڵ بۆ هێما کراوە کە لێکچوونی کەمترە، لە سیستەمی ئەنلۆگی واتە؛ لای ڕاسـتی مێشـک ئاسـتی وردیی کەمتەرە ولێڵی زۆرترە، لە سیستەمی دیجیتاڵی ورد بوون لە لێکدانەوەکان زۆرترە و لێڵی کەمترە (١٧)

لە سـەر بنەمـای تیۆرەکەی (فیتز) وڵامی ئەو پرسـیـارانەی کە ئـاڕاسـتەی وەرگرەکانمان کرد سەبارەت بە هەردوو بەرهەمەکەی (نالی و پیکاسۆ) و شێوازی کارکردنی سـیسـتەمی لای راسـت و چەپ(ئەنلۆگ ودیجتاڵ) لە شـیکردنەوە و وەرگرتنی کۆدەکان شـرۆڤە دەکەین، واتە؛کەرەسـەی کارکردنەکە بیرتیە لە وڵامی وەرگرەکان و تیۆرەکەی (فیتز).

یەکێک لە وەرگرەکان (د. ئازاد ئەمین باخەوان) پسـپۆری زمانی کوردی لە زانکۆی کەرکوک بوو. لە وەڵامی پرسـیارمان دەربارەی ئەو دوو بەرهەمە گووتی (نالی روکەشـی جوانی دەبینێ و پیکاسـۆ عومقی جوانی و ئافرەتی لە چەند گرتەیەکی جیاوازدا وێنە کردوە)(د.ئازاد ئەمین) بەپێی تیۆری (فیتز) بێت، وەرگر ئەو زانیاریانەی کە لە شیعر و تابلۆکاندا وەریگرتووە لەلای چەپ کە سیستەمی دیجتاڵیە شرۆڤەی

کردووە، چونکە لەم گوتەیدا وەرگر زانیاریەکان بابەتیانە و سیستەماتیک شیدەکاتەوە وجەختی لە سەر کردنەوەی کۆدی زمانی شیعرەکە وکۆدەکانی تابلۆکە لە رەنگ وهێڵ وگرتەکان کردووە، هەروەها لەدرێژەی شیکردنەوەکەیدا لە بارەی تابلۆکەی پیکاسۆ چەندین وێنەی ئافرەتی لێکدایەوە لە چەند گۆشەیەکی بینینی جیاوازەوە و تابلۆکانی کەرت کەرت کرد بە پێی گرتەکان واتە؛ وەرگر لەگشتەوە چوو بەرەو بەش،. ئەم وەرگرە یەکێک بوو لەو وەرگرە کەمانەی کەشرۆڤەی هەبوو بۆ هونەری شەشپاڵوخوازی تەکعیبی، ئەوەی کەتێبینیمان کرد (نەستی کۆ)ی کۆمەڵگا رانەهاتووە لە گەڵ ئەم هونەردا، بۆیە ئەوانەی قسەیان هەیە لەسەری و چێژی لێ وەردگرن بە بەراورد کردنی لە گەڵ شیعردا کەمن.

وەرگرێکی دیکە مامۆستای شێوەکاری (م.حسین رەشید)ە، لە وڵامی پرسیارەکاندا گوتی (نالی زیاتر چێژ و بەهای یارەکەی دەبینێ، بەڵام لای پیکاسۆ شێوەی هونەرەکەی لە رەنگ و رێباز بەهادارترە لە جوانی یارەکەی، واتا داهێنانی تازەی رێبازی تەکعیبی لای گرنگتر بوو لە جوانی یارەکەی)(حسێن رەشید) لێرە وەرگر بڕیاری لە سەر سیستەمی کارکردنی مێشکی هەر دوو هونەرمەندا، لە لای (نالی) (حەبیبە)وەکوو کۆدێکی ئەنلۆگی لە بەشی لای ڕاستدا مامەڵەی لە گەڵ کراوە، چونکە مامەڵە لە گەڵ وێنەدا دەکات و لای (پیکاسۆ) (یار)ەکانی لە بەشی چەپ و وەکو کۆدێکی دیجتاڵی مامەڵەی لە گەڵ کردوون، چونکە بەپێی گوتەی وەرگر بێت مامەڵەی (نالی)لەگەڵ بەهایەکی نەبینراوە ئەویش خۆشەویستیە، بەڵام (پیکاسۆ) مامەڵەکەی لەگەڵ ماددەیە وبەها لە خودی هونەرەکە دەبینێ، بێگومان ئەوەی کە دەیڵێن لە بارەی (نالی) یەوە، مەبەستمان لە پاڵنەری داهێنانەکەیە، چونکە دواتر کە (نالی) دێتە ناو سیستەمی زمان لە هەوڵی دۆزینەوەی جوانترین دەربڕیندا دەبێت، ئەو کات بەشی چەپی مێشک مامەڵە لەگەڵ زانیاریەکان دەکات. هەروەها لە درێژەی گوتەکانی مامۆستا(حوسین)دا نوسیویەتی (یاری هەر دووکەسایەتێکە(نالی و پیکاسۆ) جوانە، بەڵام لەلای نالی وەکو خەیاڵ و ئیشق و دەربڕین و پەردەپۆشکردنی عەیبەکانی جوانتر ئەبینم وتێربون نیە لەخوێندنەوەو دوبارە کردنی وەسفی یارەکەی، بەڵام لای پیکاسۆ ڕاستە رەنگ و کەرسەی جوانی بەکار هێناوە، بەڵام چێژ تەنها وەکو ڕەنگ ئەبینرێت، وەکو جوانی یار و خۆشەویستەکەی هیچ جوانیەکی تیا بەدی ناکرێت، بۆیە زۆرچێژی نیە)(حوسێن رەشید) ئەم گوتانە بۆمان دەسەلمێنی کە وڵامدانەوی وەرگر لەهەر دوو بەشی لای راست و لای چەپدا کاری لە سەرکراوە، بەڵام بڕیاری کۆتایی لای وەرگر لە بەشی لای ڕاست ئەنلۆگەوە مامەڵەی لەگەڵ کراوە، چونکە وەرگر لەم بیرکردنەوەیدا هەڵسەنگاندن بۆ چێژ دەکات.چێژیش بابەتێکی خودیە و بابەتی خودیش تایبەتە بەلای ڕاستی مێشک.

وەرگرێکی دیکە (د.هێمن عومەر خۆشناو) مامۆستای ئەدەبی کوردی زانکۆی سۆرانە لە بەراوردکردنی هەر دوو هونەرەکدا، شرۆڤەیەکی زۆر وردو و جوانی بۆ شیعرەکە لە رووی زمان و وێنەی شیعری و بەهاو جوانی شیعرەکە کرد. وەرگر لە وەڵامدانەوەکەیدا کۆدەکانی شیعرەکەی لە لای چەپ (دیچتاڵ) کردەوەو مامەڵەی لەگەڵ کرد و یەکەم هەنگاو بە شی دیچتاڵ هاویشتی، پاشان لە کۆتا قسەکانی

لە بارەی شیعرەکەوە گوتی (لەرووی دەرونیەوە تەماشا بکە شیعرەکە هەمووپاساوە، بەڵام پاساوێکی موقنیعە،رەدفعلێکی بەهێزە کەس تەوقع ناکات کەسێک ئەو پاساوە بۆ خێل بێنیتەوە)(هێمن خۆشناو) ، واتە وەرگر لە قۆناغی شیکاریەوە چووە قۆناغی بڕیاری خودی و خەیاڵی و تاکەکەسیەوە، ئەم قۆناغەش تایبەتە بە چالاکیەکانی لای راست(ئەنەلۆگ). هەمان وەرگر لە بارەی تابلۆکانی (پیکاسۆ)وە تەنها گوتی (لەوحەکانی پیکاسۆ وەک ئەوەیە کەسێکی خێل ئەوکچە ببینێ لێی ببێتە دوو کەس)(هێمن خۆشناو) واتا لێرەدا وەرگر مامەڵە لەگەڵ چۆنیەتی بینینی وێنەکە دەکات، بەپێی شیکردنەوەی وەڵامدانەوەی وەرگر بێت، دەتوانین بگەین بەو ئەنجامەی خوارەوە:

بەشی لای چەپی مێشک بەپێی کۆگای زانیاریە پێشینەیەکان کار دەکات و پەیوەستە بەزانیاریە کۆکراوەکان، چونکە وەرگر بەپێی پسپۆری خۆی شیکردنەوەیەکی نایابی بۆ کۆدە زمانیەکان کرد، بەڵام وەرگر خۆی گوتی: (من زانیاریەکی ئۆتۆم نیە لەبارەی وێنەکێشان نەوە) (هێمن خۆشناو)، نەبوونی زانیاری سیستەمی لای چەپ ناخاتەکار، چونکە کۆدەکان تێیدا ناکرێنەوە، بۆیە وەرگر شرۆڤەی بۆ هێڵ و ڕەنگەکان نەکردو وتەنها بۆچونێکی تاکە کەسی لەبارەی وێنەکەی پیکاسۆ خستەروو، کەپەیوەستە بەدیدی ئەو بۆ وێنەکان، لێرەدا ئەتوانین بڵێین ئەگەر سیستەمی کارکردنی لای چەپی مێشک نەیتوانی مامەڵە لەگەڵ زانیاریەکاندا بکات ئەوە لای ڕاست(ئەنەلۆگ) لە هەموو کاتێکدا ئەو توانایەیی هەیە. چونکە کردنەوەی کۆدە ئەنەلۆگیەکان هەمیشە خۆی پەیوەست نەکردووە بە زانیاریە کۆگا کراوەکان، توانای بەشی لای راستی مێشک بە پێی گریمانەکەی (فیتز)بێت لە بۆچوونی خودی و چۆنیەتی بینی وێنەکاندا لە لایەن وەرگرەکانەوە بەرجەستە دەبێت.

وەرگرێکی دیکە کە (سەنگەر قوباد عبدلقادر)ە وپسپۆری شێوەکاریە یەکەم دێری وڵامدانەوەکەی بریتی بوو لە: (کەرستەی پیکاسۆ بۆ دەربڕین بە هێزترە لە کەرستەی نالی)(سەنگەر قوباد) ئەم قسەیە بۆچونکەی سەرەوەمان کەلە لێکدانەوەی قسەکانی وەرگر (د.هێمن)دا پێی گەیشتین پشت راست دەکاتەوە، ئەویش (کارکردنی بەشی چەپ (دیجتاڵ)ی مێشک پەیوەستە بە زانیاریە کۆکراوەکانی پێشوتر)، بۆیە پسپۆری رۆڵ دەبینێ لەشێوازی وەڵامدانەوەکان، ئەم وەرگرە (سەنگەر قوباد) بەوردی شیکردنەوەی قوڵ و ئەکادیمی بۆ وێنەکانی پیکاسۆ کرد و لەقسەکانیدی زیاتر بایەخ و سەرنجی پیکاسۆیدا. هەروەها لە بەراوردی بەرهەمەکاندا گوتی: (پیکاسۆ گۆرانکاریەکی سەبجێکتانە دەکات بەئارەزوویی خۆی وێنەکە دەگۆڕێ، نالی ئۆبجکتانەیە خود پەپۆلیزمانەیە و دەیەوێ وێنەی خۆشەویستەکەی بگۆڕی بۆ فۆرمێ کە لەگەڵ خواستی هەمووواندا گونجابێت)(سەنگەر قادر)، لێرەدا وەرگر بڕیار دەدات لە چۆنیەتی کارکردنی مێشکی هەر دوو داهێنەر، لەبیرکردنەوەی خۆشیدا زیاتر لایەنی چەپی کاراترە. ئەوەی جێگای سەرنج بوو بۆمان لەگوتەکانی ئەم وەرگردا لە کۆتایی قسەکانیدا گوتی (لە پۆینتێکدا نالی و پیکاسۆ هاوبەشن لەوەی کە دەیانەوێ واقیع بگۆڕن، گۆڕینی فۆرمی خۆشەویستیەکەیان بۆشێوەیەکی دیکە)(سەنگەر قوباد) ئەم گوتەیە یەک دەگرێتەوە لەگەڵ هەمان بۆچونی پێشوترمان کەلەتەوەری یەکەمدا

ئاماژەمان پێکردوە و دەڵێین (نالی و پیکاسـؤ یەک وێنەمان بۆ دەکێشن ئەویش وێنەی(ناڕاستی) یە، چونکە نە نالی نە پیکاسۆ واقیعی راستەقینەی یارەکانیان ناگوازنەوە) لێکچوونی ئەم بۆچوونانە بەهۆی سیستەمی کارکردنی مێشکەوەیە، کەخۆی دوو بارە دە کاتەوە بەهۆی لێکچوونی کەرستە کانی بەردەست، هەر ئەوەشە وادەکات کە لە لایەن دوو وەرگری جیاوازەوە هەمان خاڵی هاوەبەش لە نێوان هەر دوو هونەرمەند درک پێ بکەن.

بۆچوونێک هەیە دەڵێ(وێنە کشانەوەیە لە حەقیقەت بۆ ئەوەی کارلێکێکی باشتر رووبدات لە گەڵ وێنەکە دا، بۆیە هەروێنەیەکی سەرکەوتوو دەرنجامی پێوەندیەکی سەرکەوتووە لەگەڵ حەقیقەتدا)(١٨) واتە؛ (نالی و پیکاسۆ)پێوە ندیەکی سەرکەوتوانەیان لە گەڵ حەقیقەت هەبووە، چونکە ئەو وێنەیەی کە بۆ ئێمەی دەیگوازنەوە واقیع لە جوانترین دۆخەکانیدا بەرجەستە دەکات.

یەکێکی دیکە لە وەرگرەکان (د.ئازاد حمە)ی مامۆستاو شێوەکاربوو، لە وەڵامدانەوەی پرسیارەکاندا بەشێک لە قسەکانی بریتی بوون لە (تابلۆکەی پیکاسۆ و شیعرەکەی نالی هەردوکیان گرنگی بەناوەرۆک دەدەن، پیکاسۆ دەیەوێ بڵێ مرۆڤ دەبێ یەک رووی هەبێ و هەمووروەکانی وەک یەک بن...... لای من سۆز و خەیاڵ لە لای نالی و پیکاسۆ هەیە و نالی زیاتر دەیوروژێنێ، لای من نالی زۆر عاتیفی ترە لەپیکاسۆ بەحوکمی ئەوەی خەلکی شەرقە و پیکاسۆ خەڵکی غەربە)(د.ئازاد حەمە) ئەم وەرگرە شوێن و دەوروبەر دەکاتە سەنگی مەحەک بۆ پڕیاری کۆتایی واتا سیستەمی لای ڕاست ئەنەلۆگ مامەڵە لەگەڵ زانیاریەکان دەکات، چونکە بۆچونەکانی لەسەر بنەمای زانیاریە خودی، شوێنی،خەیاڵی و پێکهاتەییەکان دەدات. ئەمەش زیاتر پێوەندی بەکاریگەری شیعرەکەوە هەیە، چونکە شیعر سەرەتا وەکو کۆدێکی دیچتاڵ وەردەگیرێ، بەڵام چێژ روو نادات تا ئەو کۆدانە نەگۆڕین و نەگوازرێنەوە بۆ نێو سیستەمی ئەنەلۆگ و دەبێ لە بەشی لای ڕاستدا شیکردنەوە یان بۆ بکرێت.

وەرگرێکی دیکە (قارەمان نجات) بەکلۆریۆس لە ئەدەبی کوردی لە وەڵامدانەوەی پرسیارەکاندا گوتی: (وێنەکەی پیکاسۆ یاری بینینە جێکردنەوەی دوو روخسارن لە یەک روخساردا و جۆرێکە لەفێڵ کردن، ئەوەی کە نالی باسی ئەکات ئەوەیە کە ئەڵێت عاشق عەیبی مەعشوقەکەی خۆی نابینێ یان بگرە جوانتر و کامڵتریش ئەیبینێ)(قارەمان نەجات) بۆچوونی ئەم وەرگرە لە بارەی روخساری ئافرەت لەلای پیکاسۆ پێچەوانەی بۆچونەکەی وەرگرەکەی پێشووە،یەکێکیان لەوێنەکەدا دوو روخسار دەبینن ئەوەی دیکەیان دەڵێ (پیکاسۆ دەیەوێ بڵێ مرۆڤ دەبێ یەک رووی هەبێ)(ئازاد حەمە) ئەم جیاوازیە پەیوەستە بە ئەو گۆشەیەی کە هەریەکێک لە وەرگرەکان لێوەی دەڕوانێ، ئەوەی کەدەسەڵاتشی هەیە بەسەر گۆشەی بینیی وەرگرە کاندا پسپۆری و باگراوندی زانیاری و بواری ئەکادیمی و چالاکی بەشەکانی مێشکە لە زووتر وەرگرتنی کۆدەکان وشیکردنەوەیان و لەکۆتایدا دەبێتە هۆی هەبوونی بۆچوونە جیاوازەکان هەر ئەو بۆچوونە جیاوازانەن کە نەمری وروح بە بەرهەمە هونەرییەکان دەبەخشن.

تیۆرەکەی (ڤێتز) ســــەرەڕای تێکەڵی و لەهەندێک شـــوێندا ناروونی تێدایە، بەڵام لەوەدا راستە، کە دوو شێوازی کۆد هەیە بەهۆی ئەوکۆدانەوە دوو شێوازی جیاوازی روانین هەیە بۆ هونەر، مامەڵە کردن لە گەڵ ئەم کۆدانەو کام یان چالاک دەکرێ پەیوەستە بە سەلیقە و تواناو خودی وەرگەکانەوە.

بەگشــتی ئەوەی لە ئەنجامی شــرۆڤەکردن و لێکدانەوەی بۆچوونی وەرگرەکانەوە پێی گەیشتین بریتیە لە:

کردەی خەیاڵ کردن لە بەرهەمەکاندا بەهێزە و کاریگەری هەیە، بەڵام ئەوەی لە کۆتایدا کۆنترۆڵی گەیشــتنی بەرهەمەکانی دەکات (ســۆز)ە، چونکە(ســۆز بۆ وێنە وەکوو ئاوی ژیانە، وێنە بەبێ ســــۆز وەکو لاشــــەیەکی بێ گیانە و کاریگەری و چالاکیەکانی لە دەستدەدات)(١٩). لە رێگایی وەڵامدانەوەی وەرگرەکانیش ئەوەمان بۆ پشــــت راســــت بووەوە، کە ســـۆز رۆڵێکی باڵاتر دەبینێ، بۆیە زۆربەیان جەختیان لەســــەر بابەتی ســــۆزی نێو بەرهەمەکان کردو لە لای (نالی) ســــۆزیان باشــــتر دەبینی، هە ستکردنیش بە سۆز پەیوە ستە بەکولتورو نە ستی کۆی کۆمەڵگەوە و وەرگرەکانی ئێمەش هەموو لە نەتەوەی کوردبوون، بۆیە گرنگ بوو کە دیدی وەرگری کورد لەبــارەی وەرگرتنی هونەرە جیــاوازەکــانەوە لە رێگــای ئەم دوو هونەرەوە بەرجەســتەکەین، هەروەها لە رێگایی ئەم وەڵامانەوە روونبووەوە کە پســـپۆری رۆڵ دەبینێ لەتێگەیشــــتن، بەڵام ناتوانێ رێگر بێت لە چێژوەرگرتن (چێژی هونەری)، هەروەها نزیکی روحی هونەرەکان و (بوونی یار لە هەردوو هونەرەکەدا) ســــەلیقە دەدات بە وەرگرەکان کە لە بەرواوردێکی بەم شـــێوەیەدا قســــە و پەرچەکردارێکی خەیاڵی و سۆزداریشیان لەبارەیەنەوە هەبێت. لە وەرگرتنی هونەردا دیجتاڵ شرۆڤە دەکات یەکە بونیادیەکانی هونەرەکە شـــیدەکاتەوە پێوەرەکانی جوانی دەســــت نیشــان دەکات، بەڵام ئەنلۆگ پڕیاردەدات لەمانەوەی بەرهەمەکە لە نەســتدا و پڕیار لە خودی جوانی دەدات.

ئەنجام

١-(نالی و پیکاســـۆ) لە رێگایی هەردوو هونەرەکەوە رێژەییبوونی جوانیمان بۆ دووپاتدەکەنەوە و دەیسەلمێنن کە هونەر واقیع نییە رەنگدانەوەی واقیعە لە فۆرمی جیــاوازدا، (یــار)یش لە هەردوو هونەرەکەدا وروژێنەری کردەی داهێنــانەکەن و لە وێنەی ئەواندا واقیع بینی (نالی وپیکاسۆ)بەرجەستە بووە.

٢-هەردوو هونەرمەند (نالی و پیکاســۆ) هەوڵیانداوە (ئێمە)یەک بۆخۆیان دروســـت بکەن لە ڕێگای هونەرەوە بۆشایی(من)ی تەنهای هونەرمەندی پێ پڕبکەنەوە، لە ئەنجامیشــــدا نالی و هاوبیرەکانی (نالی) لە ریگایی رەوانبێژیەوە لە جوانی حەبیبە تێدەگەن و (پیکاسۆ) و هاوبیرەکانی پیکاسۆ لە رێگایی هێڵ و شێوە ئەندازیەکان و رەنگەگانەوە لە جوانی تابلۆکان تێـدەگەن. هەروەها یەکێـک لە خاڵە هاوبەش وســەرنج راکێشــەکانی هەردوو هونەرەکە لای (نالی)و(پیکاســۆ) بوونی هارمۆنیایە لە وێناکردنی یاردا، کە چاو وعەقلی وەرگر ئاڕاستە ئەکەن.

٣-(نالی و پیکا سۆ) لە پێشکەشکردنی گۆشەیی بینینی نوێی بۆ شتەکان جیاواز لە بۆ چوونەباوەکانی پێش خۆیان هاوتەریب دەبن، هەروەها حەزی ئەم دوو هونەرمەندە بۆ پیشاندانی دەسەڵاتی هونەری خۆیان و پیشاندانی جوانی هونەر بەرامبەریان دەکات.

٤-لە بەرهەمەکانی (نالی و پیکا سۆ) دا کردەی خەیاڵ کردن بە هێزە، بەڵام ئەوەی لە کۆتاییدا کۆنترۆڵی گەیشتنی بەرهەمەکان دەکات سۆزە، سۆزیش پەیوەستە بە کولتورو نەستی کۆمەڵگاوە.

٥-پسپۆری رۆڵی بینیوە لە تێگەیشتن و شیکردنەوەی بەرهەمەکان، بەڵام ناتوانێ رێگر بێت لە چێژ وەرگرتن لە هونەر جیاوازەکان.

٦-لەوەرگرتنی هونەریدا دیجتاڵ شرۆڤەدەکات یەکە بونیادیەکانی هەونەر شیدەکاتەوە پێوەرەکانی جوانی دەستنیشاندەکات، بەڵام ئەنلۆگی بریار دەدات لە مانەوەی بەرهەمەکە لە نەستدا و پریار لە خودی چێژی جوانی دەدات.

پەراوێزەکان

١-كلود عبيد، جماليه الێور فی جدليه العلاقه بين الفن التشكيلی والشعر، مجد للنشر، بيروت، ٢٠١١، ص١١

٢-حكمەت مهدی جبار، العنصر الصوري فی الابداع الادبی و الفنی، الحوار المتمدن، ٧-٩-٢٠١٠ لە سایتی: www.M.alhewar.org

٣- صدقی اسماعيل، مطالعات فی الفن التشكيلي العالمي، الهيئة العامة السورية للكتاب، دمشق، ٢٠١١، ص ٤٢

٤-عبدالكريم مودەریس و فاتح عبدالكريم ديوانی نالی، انتشارات كوردستان، سنە، ل ١٠٨

٥-سەرچاوەی پێشوو،هەمان لاپەڕە.

٦-پروانە رفعت العلان لە سایتی alrai.com-article, مسيون البياتی، الحوار المتمدن ٢٩-٩-٢٠١٧ لە سایتی M.a lhewar.org

٧- حميد عزيز، سەرەتايەک لە فەلسەفەی کلاسیکی يۆنان، کتێب فرۆشی سۆران، هەولێر، ٢٠٠٥، ل ٨٠

٨-عبدالعالي معزور، فلسفة الصورة، افريقا الشرق، المغرب، ٢٠١٤، ص ٤٥

٩- حكمەت مهدی جبار، مطلع الصورة بين القصيدة و الرسم، صحيفة المثقف، العدد ٤٣٣٧، ٢١-٧-٢٠١٨ لە سایتی

www.almothaqaf.com

١٠- كلود عبيد، جماليه الصورة فى جدليه...، ص ٧٧

١١- سەرچاوەی پێشوو، ل ٩

١٢- د.شـــاكر عبدالحميد، التفضــيل الجمالي (دراســـه فى ســـايكلوجيه التذوق الفنى)، عالم المعرفه، كويت، ٢٠٠١، ص٢٧٠

١٣-د.شاكر عبدالحميد، التفضيل الجمالي، ص ٢٧٠

١٤-سەرچاوەی پێشوو، هەمان لاپەرە

١٥-نظريات القراءة والتاويل الادبي وقضاياها، د.حسن مصطفى سحلول، منشورات اتحاد كتاب العرب،دمشق،٢٠٠١،ص١٣

١٦-رعد مطر مجيد، دور ســيزان فى ارســاء قواعد الفن الحديث، مجله بابل للعلوم الانسانيه، المجلد ٢٣، العدد،٣، ٢٠١٥، ص ١٢٧٢

١٧-د.شاكر عبدالحميد، التفضيل الجمالي، ص ٢٠٩-٢١٥

١٨- س.دى اوسى، الصورة الشعرية، ت.د.احمد نصيف و اخرون، دار الرشيد، بغداد، ١٩٨٢، ل ١١٤

١٩-جاســتون باشــلار، جمالية الصـورة، د.شــحاذة الامام، التنوير، بيروت، ٢٠١٠، ص ٩٨

لیستی سەرچاوەکان

کتێب

١-حميد عزيز، سەرەتايەک لە فەلسەفەی کلاسیکی یۆنان، کتێب فرۆشی سۆران هەولێر ٢٠٠٥.

٢-عبدالكريم مودەریس و فاتح عبدالكريم، ديوان نالى، انتشارات كردستان، سنه .

کتێبی عەرەبی

٣-جاستون باشلار،جمالية الصورة، د.شحاذة الامام، التنوير، بيروت، ٢٠١٠.

٤-س. دى لويس، الصورة الشعرية، ت.د. احمد نصيف و اخرون، دار الرشيد، بغداد، ١٩٨٢.

٥-شـــاكر عبدالحميد، التفضــيل الجمالي دراســة فى ســايكولوجية التذوق الفنى، عالم المعرفة، كويت، ٢٠٠١.

٦-صدقى اسماعيل، مطالعات فى الفن التشكيلى العالمى، الهيئة العامة السورية للكتاب، دمشق، ٢٠١١ .

٧-عبدالعالی معزوز، فلسفة الصورة، افريقا الشرق، المغرب، ٢٠١٤.

٨-كلود عبيد، جمالية الصورة فی جدلية العلاقه بين الفن التشكيلي و الشعر، مجد للنشر، بيروت، ٢٠١١.

٩- نظريات القراءة والتاويل الادبي وقضاياها، د.حسن مصطفى سحلول، منشورات اتحاد كتاب العرب،دمشق،٢٠٠١.

گۆڤار

١٠- رعد مطر مجيد، دور سيزان فی ارساء قواعد الفن الحديث، مجلة بابل للعلوم الانسانية، المجلد ٢٣، العدد ٣، ٢٠١٥

-سایتی الیکترۆنی.

١١- حكمت مهدی جبار، العنصر الصوری فی الابداع الادبی والفنی، الحوار المتمدن، ٧-٩-٢٠١٠ لە سایتی www.M.alhewar.org

١٢- حكمت مهدی جبار، مصطلح الصورة بين القصيدة والرسم / صحيفة المثقف، العدد ٤٣٣٧، ٢٠١٨/٧/٢١ لە سایتی www.almothaqaf.com

١٣- رفعت العلان لە سایتی alraiو مسيون بياتی الحوار المتمدن ٢٩-٩-٢٠١٧ لە سایتی M.ahewan.org

١٤-وەڵامدانەوەی وەرگرەکان .

بەرواری وەرگرتنی وەڵامەکان

-ئازادئەمین فرج، ٢٠١٩/٤/٤

-ئازاد حەمە، ٢٠١٩/٤/٥

-حسێن رەشید،٢٠٢٠/٦/٣٠

-سەنگەرقوباد قادر، ٢٠١٩/٥/١٨

-قارەمان نەجات، ٢٠١٧/٥/٧

-هێمن عومەر خۆشناو، ٢٠١٦/٨/١٦